

НА ТЕМЕЉИМА НАРОДНИХ ГОВОРА

Зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић
поводом одласка у пензију

Ниш
2020

НА ТЕМЕЉИМА НАРОДНИХ ГОВОРА
Зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић
поводом одласка у пензију

Издавач
Филозофски факултет Универзитета у Нишу

За издавача
Проф. др Наталија Јовановић, декан

Уредници
Доц. др Татјана Трајковић
Проф. др Надежда Јовић

Секретар
Доц. др Александра Јанић

Рецензенти
Проф. др Гордана Драгин
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
Проф. др Михаило Шћепановић
Филолошки факултет Универзитета у Београду
Проф. др Данијела Поповић Николић
Филозофски факултет Универзитета у Нишу

<https://doi.org/10.46630/tng.2020>

Зборник радова *На темељима народних говора* посвећен је
проф. др Јордани Марковић, редовном професору
Филозофског факултета Универзитета у Нишу,
поводом одласка у пензију
и представља израз поштовања и захвалности
њених колега и сарадника.

ПРОФ. ДР ЈОРДАНА МАРКОВИЋ

САДРЖАЈ

БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА ПРОФ. ДР ЈОРДАНЕ МАРКОВИЋ	13
Христина Андоновска ЗА НЕКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ЕВРОНИМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО СРПСКИОТ ЈАЗИК.....	37
Александра М. Антић СУФИКС -ЦИЈА/-ЧИЈА У РЕЧНИКУ ГОВОРА ЈУГА СРБИЈЕ МОМЧИЛА ЗЛАТАНОВИЋА	45
Недељко Р. Богдановић ТРАЈАЊЕ ЗАБОРАВЉЕНОГ	61
Снежана В. Божић БАЈКА ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА: КЊИЖЕВНА КРИТИКА О РОМАНЕСКНОМ ИСКОРАКУ У АЛЕГОРИЧНО-САТИРИЧНУ ФАНТАСТИКУ	69
Мирјана Д. Бојанић Ћирковић ФРАГМЕНТИ СЕЋАЊА ЛАЛИЈА СОКОЛОВА: ПРИЛОГ ТУМАЧЕЊУ МЕМОАРСКО-АУТОБИОГРАФСКЕ ПРОЗЕ О ХОЛОКАУСТУ	83
Валентина Ц. Бонджолова РЕТРОНИМИТЕ В БЪЛГАРСКИЈА ЕЗИК.....	97
Жарко С. Бошњакловић СТАБИЛНОСТ НЕКИХ ВОКАЛСКИХ ЦРТА У ГОВОРУ БАВАНИШТА	107
Бојана М. Вељовић ОБЛИЦИ ПРЕЗЕНТА У ГОВОРУ ТУТИНА, НОВОГ ПАЗАРА И СЈЕНИЦЕ	133
Данка Г. Вујаклија ХИПОТАКСА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ (ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА)	151
Снежана Гудурић О ПОРЕКЛУ ЛЕКЕМЕ <i>БАН</i>	169

Гордана С. Драгин МЕЋУ СРБИМА У РУМУНИЈИ.....	181
Васил С. Дрвошанов ИЗРАЗУВАЊЕТО НА СЕМЕМАТА 'ДАМЧЕСТ' ВО МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ	191
Најда И. Иванова ЛИНГВИСТИЧКИ И ЛИНГВОДИДАКТИЧКИ АСПЕКТИ НАСТАВЕ РУСКОСЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИКА У СЛАВЕНОСРПСКОЈ ЕПОСИ НА ПРИМЕРУ РУКОВОДСТВА К СЛАВЕНСКОЈ ГРАМАТИЦИ (1830) ГЕОРГИЈА ЗАХАРИЈАДИСА.....	205
Мирјана К. Илић ДЕРИВАЦИОНО ГНЕЗДО ПРИДЕВА ЦРН У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	219
Александра А. Јанић СПЕЦИФИЧНОСТИ ТВОРБЕ ЖАРГОНСКИХ ИМЕНИЦА ЈУГОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ ОСОБА	239
Јелена Д. Јанковић, Марина С. Јуришић НАЦРТ УПИТНИКА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ МИКОЛОШКЕ ЛЕКСИКЕ	255
Марина С. Јањић, Александар М. Новаковић ФУНКЦИОНАЛНОСТ ПРИРУЧНИКА И ПРАКТИКУМА ПРОФ. ДР ЈОРДАНЕ МАРКОВИЋ	269
Голуб М. Јашовић АНТРОПНИМИЈА СЕЛА ВЕЛИКА КРУШЕВИЦА КОД РЕКОВЦА.....	285
Надежда Д. Јовић ЛЕКСИКА У ВЕЗИ СА ПРОИЗВОДЊОМ И УПОТРЕБОМ АЛКОХОЛНИХ ПИЋА У РЕЧНИКУ СЕЛА КАМЕНИЦЕ КОД НИША	297
Милош М. Ковачевић ПРИЛОШКА ОДРЕДБА КОМПЕНЗАЦИЈЕ	313
Данијела Д. Костадиновић КАД ДРВЕЋЕ УМИРЕ: МИТОПОЕТСКА ПРЕДСТАВА О ДРВЕТУ У ПРОЗИ ЖИВКА ЧИНГА.....	327

Веселинка Т. Лаброска

НАЗИВИТЕ НА РАЗБОЈОТ И НА НЕКОИ ДЕЛОВИ НА РАЗБОЈОТ
ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ – СПОРЕДБА СО НАЗИВИТЕ
ВО ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА..... 337

Надежда Лаиновић Стојановић

РАД НА ДЕШИФРОВАЊУ И ПРЕВОЋЕЊУ ЗБОРНИКА СТИХОВА
В СЕРБИИ И О СЕРБИИ СТЕПАНА ИВАНОВИЧА ЧАХОТИНА..... 345

Весна А. Лопичић

ПРОМИШЉАЊА: ЗАШТО БЛЕЈК И ДАНАС?..... 351

Лилјана А. Макаријоска

ЗА ЛЕКСИКАТА ОД ОБЛАСТА НА ТКАЈАЧКАТА ДЕЈНОСТ
ОД ЕТНОЛИНГВИСТИЧКИ АСПЕКТ 367

Лилјана А. Макаријоска, Мери Г. Цубалевска

ЛЕКСИКАТА ВО ПРОЗАТА
НА КАТА МИСИРКОВА-РУМЕНОВА.....381

Горан М. Максимовић

СТВАРНОСТ И ПРИЧА У ДНЕВНИЧКИМ ЗАПИСИМА
ВЛАДЕТЕ ЈЕРОТИЋА 393

Бранкица Ђ. Марковић, Биљана М. Савић

О ТКАЧКОЈ ТЕРМИНОЛОГИЈИ НА ПРОСТОРУ ТРИ ДИЈАЛЕКТА
(ХЕРЦЕГОВАЧКО-КРАЈИШКОГ, ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОГ И
ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ) –
КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА..... 405

Софија Р. Милорадовић

ЈЕЗИК КОЈИ НАС ЈЕ ОДРЖАО 423

Тања З. Милосављевић

ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКЕ И ЛИНГВОКУЛТУРНЕ
КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖАРГОНСКЕ ЛЕКСИКЕ
ЈУГОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ 427

Дејан Д. Милутиновић

ХОФМАН И ДЕТЕКТИВКА 439

Ивана З. Митић

РЕЧИ СА НЕГАТИВИМ ЗНАЧЕЊЕМ КАО ИНТЕНЗИФИКАТОРИ
У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ 445

Биљана М. Мишић Илић	
WTF IS THIS? ФОРМАЛНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ АНГЛИЦИЗМА FUCK У СРПСКОМ	457
Радивоје М. Младеновић	
ТРПНИ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ И ГЛАГОЛСКЕ ИМЕНИЦЕ У СИРИНИЋКОМ ГОВОРУ	475
Видан В. Николић	
СЛАВКО ЗЛАТОЈЕВИЋ – САРАДНИК ВУКА КАРАЏИЋА НА УВОЂЕЊУ РЕФОРМЕ СРПСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА.....	485
Милка В. Николић	
НОВИНСКИ ТЕКСТОВИ МАРИЈЕ МАГЕ МАГАЗИНОВИЋ У ЛИСТУ ПОЛИТИКА (РУБРИКА „ЖЕНСКИ СВЕТ”) ИЗ 1905. И 1906. ГОДИНЕ.....	497
Велибор В. Петковић	
СТВАРАЛАЧКИ И ПСИХОЛОШКИ МОТИВИ У „ЖИТИЈУ СВЕТОГА ПЕТРА КОРИШКОГ”	511
Драгољуб М. Петровић	
МИЛОШ ЦРЊАНСКИ О ПРЕИСТОРИЈСКИМ СРПСКИМ ОНОМАСТИЧКИМ ТРАГОВИМА НА БРИТАНСКИМ ОСТРВИМА	527
Мато В. Пижурица, Драгана И. Радовановић	
ЛЕКСИКОЛОШКИ ОГЛЕД: ТРАГОМ БУЧУМИКА НЕДЕЉКА БОГДАНОВИЋА	533
Михај Н. Радан	
ПРИЛОЗИ У КАРАШЕВСКИМ ГОВОРИМА	557
Сандра Г. Савић	
ИЗ ЛЕКСИКЕ НАРОДНЕ МЕДИЦИНЕ ГАЦИНОГ ХАНА – БОЛЕСТИ ПЛУЋНОГ СИСТЕМА	573
Димка В. Савова	
ФИГУРАТИВНА ЗНАЧЕЊА РЕЧИ АПЕТИТ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	583
Биљана Љ. Сикимић	
СА СТРАНЦИМА НА ТЕРЕНУ. ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ТЕРЕНСКЕ ЛИНГВИСТИКЕ У СРБИЈИ.....	591

Радое Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић

ЖАНРОВСКА СТРУКТУРА ДИЈАЛЕКАТСКОГ ТЕКСТА
И УПОТРЕБА ГЛАГОЛСКИХ ЛИЧНИХ ОБЛИКА 607

Андрей Н. Соболев

О НЕКОТОРЫХ ЗАДАЧАХ ИССЛЕДОВАНИЯ ЯЗЫКОВЫХ
И ПОЛИТИЧЕСКИХ ГРАНИЦ В ЮЖНОЙ СЛАВИИ 619

Сава В. Стаменковић

МАЛИ ЉУДИ У ФАНТАСТИЧНИМ ОКОЛНОСТИМА: СУДБИНА
ОБИЧНИХ ЉУДИ И ФАНТАСТИКА У ИСТОРИЈСКОМ РОМАНУ
ВЕЛИКИ РАТ АЛЕКСАНДРА ГАТАЛИЦЕ 625

Драгана В. Станковић

ЗНАЧЕЊА ИНСТРУМЕНТАЛА У ГОВОРИМА
ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ГОВОРНЕ ЗОНЕ 641

Мирољуб. М. Стојановић

ОСВЕЋЕЊЕ КУЛТУРНОГ СПОМЕНИКА 659

Срето З. Танасић

ВРЕМЕ У РОМАНУ ВРЕМЕ СМРТИ ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА:
ИЗРАЖАВАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНОГ И ОПШТЕГ
ГЛАГОЛСКИМ ОБЛИЦИМА 665

Лидија М. Тантуровска, Татјана Г. Трајковић

ЗА ЕДНА ПРОМЕНА ВО СРОДНИЧКАТА ТЕРМИНОЛОГИЈА 679

Катица А. Трајкова

ЗА ДЕКОРАЦИЈАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ
СРЕДНОВЕКОВНИ РАКОПИСИ 693

Татјана Г. Трајковић

ВОКАЛИ У ГОВОРУ БУЈАНОВЦА 699

Радојка Б. Цицмил-Реметић

ТКАЧКА ТЕРМИНОЛОГИЈА НА ПИВСКОЈ ПЛАНИНИ 715

Љубисав Н. Ћирић

ИЗ ЛУЖНИЧКЕ АНТРОПОГРАФСKE ЛЕКСИКЕ 731

О ТКАЧКОЈ ТЕРМИНОЛОГИЈИ НА ПРОСТОРУ ТРИ ДИЈАЛЕКТА (ХЕРЦЕГОВАЧКО-КРАЈИШКОГ, ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОГ И ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ) – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

У раду се на основу (објављене) дијалекатске грађе даје упоредни преглед и анализа одабраних лексема из области ткачке терминологије на простору три дијалекта – херцеговачко-крајишког (Билогора, Велико Блашко, Бастаси, острво Лопуд и Драгачево), шумадијско-војвођанског (Скадар код Ваљева и Стапар код Сомбора) и призренско-тимочке дијалекатске области (село Горње Гаре и југоисточна Србија), с циљем да се прикажу сличности и разлике у овим удаљеним регионима. Поред тога, утврђени су порекло и мотивисаност тих лексема. На овај начин добија се увид у шири ареални распоред одређеног броја лексема из ткачке терминологије на српском језичком простору.

Кључне речи: српски језик, дијалектологија, ткачка терминологија, херцеговачко-крајишки и шумадијско-војвођански дијалекат, призренско-тимочка дијалекатска област, компаративна анализа.

УВОД

Ткачка терминологија била је предмет досадашњих истраживања у нашој лингвистичкој литератури, о чему сведочи изванредан број прилога мањег и већег обима. Највише их је са простора херцеговачко-крајишког (даље Х-К) дијалекта (уп. Вулетић Вукосавић 1899а, 1899б, 1909; Зовко 1915; Шкрбина 1979; Комадинић 1986, 1992; Савић 2011 и Црњак, Козомара 2018), затим са терена призренско-тимочке (даље П-Т) дијалекатске области (уп. Богдановић, Првуловић 1993; Јанков 2004 и Марковић 2006) и са терена шумадијско-војвођанског (даље Ш-В) дијалекта (уп. Ивковић 2013).¹ Сви ови прилози засновани су на дијалекатској грађи.

* brankicama@gmail.com, savicmbiljana@gmail.com

** Овај рад финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору бр. 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹Рад Б. Савић и Б. Марковић, *Ткачка лексика Стапара (код Сомбора)* изложен је на IX међународној научној конференцији *Језици и културе у времену и простору*,

Материјал за овај рад екскерпиран је из већине поменутих прилога – са терена Х-К дијалекта: З. Шкрбина, *Терминологија ткања и обраде лана и конопље у селима Било-горе с напоменама о локалним говорима*;² Б. Савић, *Из ткачке терминологије Великог Блашка код Бањалуке*; Д. Црњак, Д. Козомара, *Ткачка лексика Бастаса*; В. Вулетић Вукасовић, *Ткање на острву Лопуду* и Г. Комадинић, *Ткачка лексика Драгачева*, затим са простора Ш-В дијалекта: А. Ивковић, *Ткачка терминологија села Скадра код Ваљева* и Б. Савић, Б. Марковић, *Ткачка лексика Стапара (код Сомбора)* и са простора П-Т дијалекатске области: Т. Јанков, *Лексика прераде вуне и конопље у селу Горње Гаре* и Ј. Марковић, *Ткачка лексика југоисточне Србије*. Остали прилози нису укључени у анализу, јер лексика у њима није била подударна са корпусом који смо ми одабрали, па упоредна анализа није била могућа. Од прикупљених лексема, разврстаних у шест семантичких поља (1. Разбој и делови разбоја, 2. Ткање и производи ткања, 3. Радње у ткачкој радиности, 4. Помагала у ткачкој радиности, 5. Мере у ткачкој радиности и 6. *Nomina agentis*), настојали смо да издвојимо оне најмаркантније и дамо упоредни преглед, како би се имао увид у шири ареални распоред тих лексема на српском језичком простору. Поред тога, пажња је била усмерена и на одређивање порекла и мотивисаности тих лексема.

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА (ПО СЕМАНТИЧКИМ ПОЉИМА)

1. Разбој и делови разбоја

‘општи назив направе за ткање’

Билогора (Бил) ³	Велико Блашко (код Бањалук е) (ВБ)	Бастас и (код Бос. Грахов а) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драга чево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбор а) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
наред, на ^о ред, тара	натра, разбој, стан, тара	тара	стан	разбој	разбој	разбој	разбој	разбој, статива, селсџи разбој, сане, ткање

одржаној 16. новембра 2019. године на Филозофском факултету у Новом Саду и биће објављен у Зборнику радова са ове конференције.

²Треба напоменути да се ради о граничном подручју између штокавског и кајкавског наречја (Шкрбина 1979: 137).

³ У загради је наведена скраћеница назива пункта или области, која ће се користити даље у објашњењима испод табела.

Како се може видети из табеле, у источној зони српског дијалекатског простора као ‘општи назив направе за ткање’ најшире је распрострањена лексема *разбој*, с тим што се у ЈИС у том значењу срећу и лексеме *статива*, *селџи разбој*, *сане* и *ткање*. *Разбој* је балканизам јужнословенског порекла (Трубачев 2008: 512). Према Скоку (1971: 161–162), ова лексема је развила значење од глагола *разбити* (вуну). Глагол *бити* ‘ударати’ је свесловенски из прасловенског доба.⁴ Лексема *натра* је изведена од глагола *трти*, *тарем* (Скок 1973: 511–512). *Тара* је изведена од истог глагола *трти* и јавља се у западној зони српског дијалекатског простора. Лексема *наред* (м. р.) у значењу ‘справа’ јавља се на хрватском терену (Скок 1973: 122; ЈАЗУ 1911: 566). Трубачев наводи да је ова лексема дијалекатски облик у кајкавском наречју, а постоји и у бугарском језику – *нарад* (Трубачев 2008: 512). Лексеме *статива* и *стан* су прасловенског порекла, изведене од истог корена *ста-* (Скок 1973: 329–330; 326–327).

‘део разбоја на који се намотава основа’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>стражње вратило</i>	<i>задње/ вел"ко врат"ло</i>	<i>округло врат"ло</i>	<i>прво вратило</i>	<i>вратило задње</i>	<i>задње вратило</i>	<i>задње/ друго, велико вратило</i>	<i>зэдњо кросно</i>	<i>задње/задњо вратило, задње вртило, вратило задњо, задње/ задњо/зэдњо кросно</i>

⁴ О овоме в. и ЕРСЈ 2008: 329–339.

‘део разбоја на који се намотава оно што је изаткано’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалукe (ВБ))	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>предње вратило</i>	<i>предње/ мало врат"ло</i>	<i>шупљо врат"ло</i>	<i>друго вратило</i>	<i>вратило предње</i>	<i>предње вратило</i>	<i>предње/ прво вратило</i>	<i>предње кросно</i>	<i>предње /предњо вратило, предње/ предњо вртило, предње/ предњо кросно, вратило прво</i>

Дистинктивна обележја при именовању врста вратила су: његова величина, изглед и положај (место, ред) у разбоју. На основу поменутих дистинктивних обележја, значења лексема у пару међусобно се супротстављају. Тако имамо следеће врсте вратила – *велико*: *мало*; *округло*: *шупљо*; те *предње*: *задње*, *зедње*, *зедњо/ стражње*, односно *прво*: *друго*. На задње, веће вратило намотава се основа, а на предње, мање – оно што је изаткано. Критеријум за одређивање дистинктивног обележја предње: задње вратило може бити двојак. Скоро на целом испитиваном подручју положај вратила је одређиван у односу на место где ткаља седи, па се тако вратило које јој је ближе именује лексемама *предње* или *прво*, а оно даље од ње је *задње*, *зедње*, *зедњо/ стражње* или *друго*. На Лопуду „на првом је вратилу навијена *натра*, т. ј. основа, а на другом је *изаткано*” (Вулетић Вукасовић 1909: 505). Претпостављамо да овде при именовању вратила није био релевантан просторни критеријум, него след радњи (прво се намотава основа, па се онда тка). Изглед разбоја и његових делова се током времена мењао и није био исти у свим подручјима. Вратило на које се намотава оно што је изаткано могло је да има прорез на средини, па се називало *шупљо вратило*, што је забележено у Бас.⁵ На целом испитиваном терену јавља се лексема *вратило*, осим у ГГ, где је регистрована и лексема *кросно*. У ЈИС су то две синонимне лексеме. Обе лексеме су прасловенског порекла (Скок 1972: 209; 1973: 618–619).

⁵ Кроз тај прорез на вратилу провлачило се откано платно (Савић 2011: 143).

‘део разбоја кроз који се провлаче нити основе’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југонст. Србија (ЈИС)
<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>	<i>брдо</i>

Лексема *брдо* у значењу ‘део разбоја кроз који се провлаче нити основе’ јавља се у свим словенским језицима. Прасловенског је порекла (Скок 1971: 204–205). Ареал ове лексеме на испитиваном простору је компактан.

‘део разбоја у који се смешта брдо’

Билогор а (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острв о Лопуд (Лоп)	Драгачев о (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југонст. Србија (ЈИС)
<i>било</i>	<i>брд^ило</i>	<i>брд^ила</i>	<i>брди- ло</i>	<i>брдило</i>	<i>брдили- це</i>	<i>брдила</i>	<i>набрдил а pl. t.⁶</i>	<i>брдила, набрдила, набрдилк е, набрдило</i>

Лексема *брдило* изведена је од *брдо* суфиксом за оруђа *-ило*. У разним фонетским, морфолошким и творбеним варијантама потврђена је широм истраживаног простора, осим у Бил, где је регистрован облик *било*. Ова лексема је прасловенског порекла. Изведена је од **bidlo* (Трубачев 2008: 516).

⁶ Pluralia tantum.

‘део разбоја који омогућава стварање зева’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острв о Лопуд (Лоп)	Драгачев о (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Смобора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист · Србија (ЈИС)
нићанице, ниченице, ничелнице	нити	нити	нити	нити	ните	нити	нитка	нити, нитка, нитке, нитће

За означавање дела разбоја који омогућава стварање зева на већем делу испитиваног простора регистрована је лексема *нити*, од *нит*, што је балтословенски и прасловенски ткачки термин (Скок 1972: 520). Од ње су даље изведени различити фонетски, морфолошки и творбени ликови, које и ми бележимо. Реалија која се означава овим термином постоји само у хоризонталном разбоју (Трубачев 2008: 517).

‘део разбоја, дашчица коју ткаља притиска ногом и тако повлачи нити’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острв о Лопуд (Лоп)	Драгачев о (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Смобора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист · Србија (ЈИС)
подножни ци, подложња ки, подножни ки	подлож ици ^и	подлож ње	подно жи	подлож ник	подлож ник	подлож ни ци, подлож ни к	поднош ка	поднож и, поднош ке, поднош ка, поднош ће

На испитиваном простору за означавање дела разбоја, дашчице коју ткаља притиска ногом и тако повлачи нити фигурирају две лексеме у различитим морфолошким и творбеним ликовима. Прва лексема – *подножник* (*подножници*, *подножники*, *подножи*, *подношка*, *подношке*, *подношће*) провидне је мотивације. Друга лексема – *подложник* (*подложници*, *подложње*, *подложњаки*) мотивисана је глаголом *лећи/лежати* (Скок 1972: 288–283).

2. Ткање и производи ткања

‘уздужне нити кроз које се проткива потка при ткању’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Собора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
основа	основа	основа	натра	основа	основа	основа	основа	основа

Скоро на целом испитиваном простору за означавање семеме ‘уздужне нити кроз које се проткива потка при ткању’ јавља се лексема *основа*. На Лоп у том значењу регистрована је лексема *натра*, која има и значење „кад се сврши *тура* ткања, то се зове *натра*” (Вулетић Вукасовић 1909: 504). Према Скоку (1973: 298), лексема *основа* развила је значење од глагола *сновати*, *снужем*, који је балтословенски, свесловенски и прасловенски ткачки термин. Прасловенски поствербал *основа* у значењу 1. пређа намотана на вратилу, која се уведе у брдила на разбоју за ткање и 2. фундаментум, темељ, с придевом на -њн > -ан основни, од чега је даље изведено... *наснов* ‘пређа’... Како Скок наводи, лексема *натра* изведена је од глагола *трти*, *тарем*, који води порекло од балтословенског, свесловенског и прасловенског *терти*, односно од староцрквенословенског *трети* и *трити*. Он је бележи у два значења – 1. разбој, кросна, стативе и 2. пређа навијена на вратило, одакле је и облик *натрица* (Скок 1973: 511–513). У ГГ лексема *натра* има друго значење – ‘готова тканина која се намотава на предње вратило’.

‘попречне нити које се уткивају у основу при ткању’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
потка	потка, поутка	потка	потка	потка	потка, ⁷ поутка, дем. поучица	потка	натка, утак	натка, наткава, потка, поткава

⁷ У Ск ова лексема има још једно значење – ‘крти део пређе што се преде на вретено’ (Ивковић 2013: 28).

За означавање семеме ‘попечне нити које се уткивају у основу при ткању’ на целом терену распрострањена је лексема *потка*, регистрована у неколико морфолошких и творбених варијанти, осим у ГГ, где су забележене лексеме *натка* и *утак*, и у ЈИС, где је лексема *натка* потврђена у том и творбеном лику *наткава*. Обе лексеме воде порекло од прасловенског глагола *ткати* (Скок 1973: 477).

‘растојање између нити кроз које се провлачи потка’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
—	<i>з^ујев</i> м. р.	<i>з^ујев</i> ж. р.	—	<i>зијев</i> м. р.	<i>зев</i> м. р.	<i>зев</i> м. р.	<i>зев</i> м. р.	<i>зев</i> м. р.

‘Растојање између нити кроз које се провлачи потка’ на целом испитиваном терену зове се *зев*/ *з^ујев*/ *зијев*. У Бил и на Лоп нема потврда. Ова лексема води порекло од прасловенског **zi-*, **ze-* (Скок 1973: 655–666). Мотивисана је глаголом *зевати*, односно *разјапити*, јер је растојање између нити кроз које се провлачи потка потребно јако отворити да би се провукла потка.

‘општи назив за прекривач настао ћилимским ткањем’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>ћилим</i>	<i>ћилим</i>	<i>клаиња</i>	—	<i>ћилим</i> дем. <i>ћилимак</i> , <i>ћилимача</i>	<i>ћилим</i> , <i>шареница</i>	<i>ћилим</i>	<i>постељка</i>	<i>ћилим</i> , <i>ћелим</i> , <i>постељка</i> , <i>прекривач</i>

Као општи назив за прекривач настао ћилимским ткањем употребљава се турцизам *ћилим* у различитим фонетским и творбеним варијантама. Реч је персијског порекла, а у наш језик је ушла преко турског (тур. *kilim* < перс. *kīlīm*, Шкаљић 1979: 193). У Бас је у овом значењу регистрована лексема *клаиња*. Скок (1971: 670) сматра како је могуће да су се укрстиле две речи истог значења, али различитог порекла – *calcea* из балканског латинитета и прасловенска основа која није јасно заступљена у јужним словенским језицима, него у северним. У ЈИС, поред лексеме *ћилим*, у истом значењу срећу се и лексеме прасловенског порекла

постељка и *прекривач* (Скок 1973: 15; 1972: 199), а у ГГ само *постељка*. У Ск се јавља и лексема *шареница*.

‘*ћилим који се ставља на зид поред кревета*’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Трве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
—	<i>зидњак, срјада</i>	<i>шарен⁸ца</i>	—	<i>зидњак (ћилим)</i>	<i>ћилим, зидњача⁸</i>	<i>дуварник</i>	—	<i>зидњак, сидњак</i>

За означавање семеме ‘*ћилим који се ставља на зид поред кревета*’ на испитиваном простору среће се више лексема: *зидњак/ сидњак, шареница, дуварник* и *срјада*. Лексема *зидњак* са фонетским ликом *сидњак* мотивисана је лексемом *зид*, од глагола *зидати*, који је балтословенски, свесловенски и прасловенски технички термин (Скок 1973: 653–654). Лексема *шареница* је мотивисана особином, тј. придевом *шарен*, од свесловенског и прасловенског придева *шар*, *шара*, који је у штокавском раширен на *-ен* – *шарен*, *шарена* (Скок 1973: 382). *Дуварник* и *срјада* су турцизми. Лексема *дуварник* је персијског порекла, а у наш језик је ушла преко турског (тур. *divar* < пер. *dīwār*, Шкаљић 1979: 230), док је лексема *срјада* пореклом из арапског, а у српски је дошла исто преко турског (тур. *seccade* < ар. *sāġġādā*, Шкаљић 1979: 553). У Дра је регистрована двочлана лексема *зидњак ћилим*, а среће се и само *зидњак*. У Ск су у овом значењу регистроване лексеме *ћилим* и *зидњача*. У Бил и на Лоп није било потврда.

‘*општи назив за мотив на ткању*’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
—	<i>мустра, шара, фигура</i>	<i>мустра, шара</i>	—	<i>шара, орнамент</i>	<i>шара</i>	<i>шара, мустра, мустрица, мотив</i>	—	<i>мустра, шара, шарка</i>

Као ‘*општи назив за мотив на ткању*’ на испитиваном терену фигурира већи број лексема: *мустра/ мустрица, шара/ шарка, фигура*,

⁸ Ове две и лексеме *шареница* и *ткаља* добили смо накнадно од саме ауторке – Ане Ивковић.

мотив и *орнамент*. Све су позајмљенице, осим лексеме *шара*, која је прасловенског порекла (Скоп 1973: 382). Лексема *мустра* је германизам (од нем. *Muster*, Клаић 1979: 918). Регистрована је у Ст и у деминутивном облику *мустрица*. Лексеме *фигура*, *мотив* и *орнамент* су из латинског (од лат. *figura*, Клаић 1979: 425; од лат. *motus*, Клаић 1979: 910; од лат. *ornamentum* од *ornare* – китити, ресити, Клаић 1979: 983–984). У Бил, ГГ и на Лоп није било потврда.

3. Радње у ткачкој радиности ‘правити/ направити основу’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>сновати, снујем/ основати, оснујем; сновање</i>	<i>сноват(и)/ основат(и)</i>	<i>сновати, снује; сновање</i>	<i>сновати, снује/ основати, оснује</i>	<i>сновати/ основати, оснујем; сновање</i>	<i>сновати/ основати</i>	<i>сновати, снује/ осниват(и), оснујеш/ насновати, наснују</i>	<i>снове/ основе</i>	<i>снове/ основе; сновање</i>

На целом истраживаном простору за означавање семеме ‘правити основу’ употребљава се глагол несвршеног вида *сновати*. У већини места забележен је и облик свршеног вида *основати*, а у Ст и облик *насновати*. Глагол је балтословенски, свесловенски и прасловенски ткачки термин. Од староцрквенословенског *снути*, *снујѣ* је презент, док је инфинитив добијен према превоју *снов-* пред вокалским наставком *-ати* (Скоп 1973: 298).

‘израђивати/ израдити тканине на разбоју’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>ткати, ткам, ткем; ткање/ откати, откам/ доткати, доткам/ доткивати, доткивам; доткивање</i>	<i>ткат(и), ткам; ткање/ откат(и)/ доткат(и)/ доткиват(и)/ изаткат(и), исткат(и)</i>	<i>ткати, тка; ткање/ саткати, сатка</i>	<i>ткати, тче; ткање/ дотче</i>	<i>ткати, ткем</i>	<i>ткати, че, чеи, проче/ начеш/ дочеш, несачеш</i>	<i>ткати, ткам/ откати, откам/ исткати, искала</i>	<i>ткае</i>	<i>тка, ткаје; ткање, че/ изаткаја, изьткаје, исткаје, изаче</i>

Глагол *ткати* употребљава се на целом истраживаном простору за означавање семеме ‘израђивати тканине на разбоју’. Ова лексема је прасловенског порекла (Скок 1973: 477).

‘отпад од конопље/ кудеље’⁹

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Трве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>поздер, паздерје, поздирје</i>	<i>поздер</i>	<i>поздер</i>	—	<i>поздер, поздерка – трунка од поздера</i>	<i>поздер</i>	<i>поздер, отпад</i>	<i>пуздер</i>	<i>пуздер, брздер, прздер</i>

На целом испитиваном простору ‘отпад од конопље/ кудеље’ означен је разним фонетским, морфолошким и творбеним варијантама лексеме *поздер*. Ова лексема прасловенског порекла образована је од именичког суфикса *поз-* и поствербала *-дер* (од *дријети*, *дерати*) (Скок 1973: 19). Паралелно са лексемом *поздер* у Стапару се користи и лексема *отпад*, која термилошки није маркирана и припада општеупотребном лексичком слоју српског језика.

4. Помагала у ткачкој радиности

‘дрвени предмет вретенастог облика на који се намотава пређа приликом предења’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>вретено</i>	<i>вретено</i>	<i>вртено</i>	—	<i>вретено</i>	<i>вретено</i>	<i>вретено</i>	<i>вретено</i>	<i>вретено</i>

За означавање дрвеног предмета вретенастог облика на који се намотава пређа приликом предења забележена је лексема *вретено* (у Бил, ВБ, Дра, Ск, Ст, ГГ и ЈИС) и облик *вртено* (у Бас). Једино на Лоп није било потврда за ту реалију. Лексема је словенског порекла (Скок 1973: 622).

⁹ Према Скоку (1972: 222), *кудеља* представља назив за конопљу.

‘дрвена направа с једним рачвастим крајем и другим у облику слова Т, на коју се намотава пређа’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГТ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>мотовило, махало, мавало, рашак</i>	<i>матов^ило/ мотов^ило, рашак</i>	<i>рашч^ић</i>	—	<i>мотовило, дем. мотовиланце</i>	<i>матовило</i>	<i>мотовило</i>	<i>мотавилка</i>	<i>мотовилка, мотовило, матовилка, мотавилка, мотавило, мотовилче, мотовиљка</i>

За реалију ‘дрвена направа с једним рачвастим крајем и другим у облику слова Т, на коју се намотава пређа’ у источној зони српског дијалекатског простора доследно је у употреби лексема *мотовило* у бројним фонетским и творбеним варијантама. Ова лексема пореклом је прасловенска (Скок 1972: 412–413). У Бил се у овом значењу користе и лексеме *махало* и *мавало*, мотивисане глаголом *махати* (‘чинити покрете руком или каквим предметом који се држи у руци’), који је прасловенског постанка (Скок 1972: 354). У Бил и ВБ је потврђена и лексема *рашак*, а у Бас само деминутивни облик *рашчић*. Порекло ове лексеме није сасвим јасно. Могуће је да је, као и *рашље*, *рачве*, изведеница од *рак* са деминутивним суфиксом *-ьк*, са цк > шк (Скок 1973: 111).

5. Мере у ткачкој радиности

‘мали смотуљак материјала за ткање намотан на делу шаке’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГТ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>ко- кошка</i> ¹⁰	<i>гужва, гужвица</i>	<i>гужва</i>	—	<i>гужвица</i>	<i>гужва, гужвица</i>	<i>гушица</i>	—	<i>канура/ кањура, канурка/ кањурка/ кањурка, камчелка/ камчилка, клижурка, кукурушка</i>

¹⁰ У Бил је регистрована и лексема *гужвица* (дем. од *гужва*), али у другом значењу „uže kojim se vežu ručice lana” (Шкрбина 1979: 143).

За семему ‘мали смотуљак материјала за ткање намотан на делу шаке’ јавља се неколико лексема: *гужва*, *гужвица*, *гушица*, *кокошка*, *кукуришка*, *канура*/ *кањура*, *канурка*/ *кањурка*/ *кањђурка*, *камчелка*/ *камчилка* и *клижурка*. Лексема *гужва* је прасловенског порекла (Скок 1971: 641), као и лексема *кокошка* (Скок 1972: 121), која се у истом значењу које је регистровано у Бил – ‘крупко на посебан начин мотано, дугољасто’ јавља и у Вуковом *Рјечнику* (1852: 284). *Кукуришка* је мотивисана лексемом *кукурику* (ономатопеја којом се опонаша глас петла) (Скок 1972: 228). *Канура* је балканска реч персијског порекла (Скок 1972: 36), код нас дошла преко турског (од тур. *kanur* – велико повесмо, садржи пет канчела, Клаић 1979: 658). *Канчело* води порекло од средњелатинског *cancelli* – врста конаца, вероватно преко талијанског *cancello*, које у том значењу није потврђено. Слаже се са турским *kangal* (Скок 1972: 33). И Клаић (1979: 655) наводи да је *канчело* пореклом од тур. *kangal* – уже, врпца, нит, пређа. Према Шкаљићу (1979: 391), *кангал* и *канчело* < тур. *kangal*. Лексема *клижурка*, претпостављамо, води порекло од прасловенске глаголске основе *склиз-*, са одбаченим *-с-*, које се осећало као непотребан префикс (Скок 1973: 261).

6. Nomina agentis

‘жена која тка’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуге) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>ткаља</i>	<i>ткаља</i>	<i>ткаља</i>	<i>ткаља, ткаљица, каљица</i>	<i>ткаља</i>	<i>ткаља</i>	<i>ткаља</i>	<i>ткаља</i>	<i>ткаља</i>

‘Жена која тка’ именује се лексемом *ткаља* на целом испитиваном простору. На Лоп се срећу и облици *ткаљица* и *каљица*. Лексема *ткаља* изведена је од прасловенског глагола *ткати*.

‘жена која преде’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
<i>преља</i>	<i>преља</i>	<i>преља</i>	—	<i>преља</i>	<i>преља</i>	<i>преља</i>	<i>преља</i>	<i>преља, предиља, предеља</i>

На целом испитиваном терену за означавање семеме ‘жена која преде’ у употреби је лексема *преља*, осим на Лоп, где није било потврда. Лексема *преља* изведена је од прасловенског глагола *прести* (Скок 1973: 35–36). У ЈИС, поред лексеме *преља*, регистроване су и лексеме *предиља* и *предеља*.

‘занатлија који се бави бојењем материјала за ткање’

Билогора (Бил)	Велико Блашко (код Бањалуке) (ВБ)	Бастаси (код Бос. Грахова) (Бас)	Острво Лопуд (Лоп)	Драгачево (Дра)	Скадар (код Ваљева) (Ск)	Стапар (код Сомбора) (Ст)	Горње Гаре (код Црне Траве) (ГГ)	Југоист. Србија (ЈИС)
—	<i>бојаџија</i>	<i>бојаџија</i>	—	<i>фарбар</i>	<i>бојаџија</i>	<i>фарбар</i>	—	<i>бојаџија, бојџија</i>

За именовање занатлије који се бави бојењем материјала за ткање на испитиваном простору фигурирају две лексеме – турцизам *бојаџија* (у ВБ, Бас, Ск и ЈИС; у ЈИС је забележен и облик *бојџија*) и германизам *фарбар* (у Дра и Ст). У осталим областима није било потврда. Према Шкаљићу (1979: 147), лексема *бојаџија* < тур. *boyacı* (*boya-ci*). Лексема *фарбар* води порекло од нем. *Farbe* – боја; фарбар – бојадисер (Клаић 1979: 411).

ЗАКЉУЧАК

На основу спроведене анализе може се закључити следеће:

Већина забележених лексема наслеђена је из прасловенског, посебно називи делова разбоја, на шта указује и П. Ивић (уп. 1998: 8). То не треба да чуди, будући да се тим лексемама именују реалеме које се везују за најстарији слој материјалне културе. Удео страних речи није велик, али није ни занемарљив. Забележени су: турцизми (*дуварник, сриада, ћилим, канура/ кањура, канурка/ кањурка/ канђурка, камчелка/ камчилка, бојација/ бојчија*), латинизми (*мотив, фигура, орнамент*) и германизми (*мустра, фарбар*).

За укупно 22 анализиране семеме регистрован је велики број лексема. На целом испитиваном простору распрострањене су лексеме: *брдо, зев, сновати/ основати, ткати, вретено, ткаља, преља*.

И на овако ограниченом посматраном терену јасно се уочава лексичка диференцијација перифернијих области штокавског наречја (Билогора и југоисточна Србија) у односу на његов централни део.

За именовање неких семема није било домаћих (прасловенских) еквивалената ('занатлија који се бави бојењем материјала за ткање' – *бојација* и *фарбар*), а присутна је и лексичка варијантност (за семему 'ћилим који се ставља на зид поред кревета' употребљавају се и домаће речи *зидњак* и *зидњача* и турцизам *сриада*, за семему 'општи назив за мотив на ткању' јављају се домаћа лексема *шара* и неки од синонима страног порекла: *шара* + германизам *мустра*; *шара* + германизам *мустра* + латинизам *фигура*; *шара* + латинизам *орнамент*; *шара* + германизам *мустра* + латинизам *мотив* и др.).

Овим радом приказани су просторни домети појединих лексема из области ткачке терминологије на српском језичком простору. Како досад није било сличних компаративних радова из ове области, надамо се да ћемо овим прилогом дати свој скромни допринос.

Литература

- Богдановић, Првуловић 1993: Н. Богдановић, Б. Првуловић, Лексика узгоја конопље и лана села Штитарца, у: *Прилози из филолингвистике* I, Зборник радова (Уредник: Жикица Перовић). Ниш: Филозофски факултет, 49–55.
- Вујаклија 2006: М. Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета.
- Вулетих Вукасовић 1899а: В. Вулетих Вукасовић, Биљешка о конопљи и лану у Крбави и Лици, Сарајево: *Босанска вила*, год. XIV, бр. 2, 23–24.
- Вулетих Вукасовић 1899б: В. Вулетих Вукасовић, Биљешка о конопљи и лану у Крбави и Лици, Сарајево: *Босанска вила*, год. XIV, бр. 3 и 4, 49–51.

- Вулетић Вукасовић 1909: В. Вулетић Вукасовић, *Ткање на острву Лопуду*, Београд: *Српски етнографски зборник*, Етнолошка и етнографска грађа, књ. XIII, 499–511.
- Зовко 1915: I. Zovko, *Jemenije i drugi prekrivači*, Zagreb: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, књ. XX, sv. 1, 158–159.
- ЕРСЈ 2008: *Етимолошки речник српског језика*, св. 3, БЕ–БЈ. Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ.
- Ивић 1998: П. Ивић, *Преглед историје српског језика* (Приредио: Александар Младеновић). Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
- Ивић 2009: П. Ивић, *Српски дијалекти и њихова класификација* (Приредио: Слободан Реметић). Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
- Ивковић 2013: А. Ивковић, *Ткачка терминологија села Скадра код Ваљева*. Осечина: Народна библиотека.
- ЈАЗУ 1911: Т. Maretić, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* VII. U Zagrebu: JAZU.
- Јанков 2004: Т. Јанков, *Лексика прераде вуне и конопље у селу Горње Гаре*, Лесковац: *Лесковачки зборник*, XLIV, 351–372.
- Карацић 1852: В. Ст. Карацић, *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*. У Бечу.
- Клаић 1979: В. Klaić, *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod МН.
- Клајн, Шипка 2012: И. Клајн, М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
- Комадинић 1986: Г. Комадинић, *Из ткачке лексике Горњег Драгачева*, Чачак: *Зборник радова Народног музеја*, бр. XVI, 243–271.
- Комадинић 1992: Г. Комадинић, *Ткачка лексика Драгачева*. Београд: Научна књига.
- Куркина 1978: Л. В. Куркина, *Изоглосне связи южнославянской лексики II*, у: „*Этимология 1976*”. Москва, 17–31.
- Марковић 2006: Ј. Марковић, *Ткачка лексика југоисточне Србије*. Ниш: Филозофски факултет.
- Савић 2011: Б. Савић, *Из ткачке терминологије Великог Блашка код Бањалуке*, Ниш: *Годишњак за српски језик и књижевност*, год. XXIV, бр. 11, 141–158.
- Скок 1971: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, књ. I (A–J). Zagreb: JAZU.
- Скок 1972: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, књ. II (K–poni¹). Zagreb: JAZU.
- Скок 1973: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, књ. III (poni²–Ž). Zagreb: JAZU.
- Скок 1974: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, књ. IV (KAZALA). Zagreb: JAZU.
- Трубачев 2008: О. Н. Трубачев, *Труды по этимологии: Слово. История. Культура*, том III. Москва.
- Црњак, Козомара 2018: Д. Црњак, Д. Козомара, *Ткачка лексика Бастаса*, у: *Зборник радова посвећен проф. др Милану Драгичевићу; (1947–2017)* (Приредили: Драгомир Козомара, Слађана Цукут). Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, 129–147.

-
- Шкаљић 1979: A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: „Svjetlost”, OOUR izdavačka djelatnost.
- Шкрбина 1979: Z. Škrbina, Terminologija tkanja i obrade lana i konoplje u selima Bilo-gore s napomenama o lokalnim govorima, Нови Сад: *Прилози проучавању језика* 15, 137–148.

Brankica Đ. Marković, Biljana M. Savić

**ON WEAVING TERMINOLOGY ON THE AREA OF THREE DIALECTS
(HERZEGOVINIAN-KRAJINA, ŠUMADIJA-VOJVODINIAN AND PRIZREN-
TIMOK DIALECTIC AREAS) – A COMPARATIVE ANALYSIS**

Based on dialectal material, the paper presents a comparative overview and analysis of selected lexemes in the field of weaving terminology in the area of three dialects - Herzegovina-Krajina dialect (Bilogora, Veliko Blaško, Bastasi, Lopud and Dragačevo), Šumadija-Vojvodina (Skadar near Valjevo and Stapar near Sombor) and Prizren-Timok dialect area (the village of Gornje Gare and south eastern Serbia), in order to show similarities and differences in these remote regions. In addition, the origin and motivation of these lexemes were determined. This provides insight into the wider areal arrangement of a certain number of lexemes in weaving terminology in the Serbian language area.

Key words: Serbian language, dialectology, weaving terminology, Herzegovina-Krajina and Šumadija-Vojvodina dialects, Prizren-Timok dialect area, comparative analys.